

**Pedagogicko - psychologická poradňa
Mládežnícka ul. 34
974 01 Banská Bystrica**

ZHUBNÉ KULTY A SEKTY

- * **ČO JE TO KULT**
- * **AKO PREBIEHA NÁBOR DO SEKTY**
- * **AKO SA SPRÁVA ČLEN ZHUBNÉHO KULTU PRI NÁBORE**
- * **ČO JE TO PSYCHICKÁ MANIPULÁCIA A ZÁVISLOSŤ NA SEKTE**
- * **AKO MÔŽE PREBIEHAŤ PSYCHICKÁ MANIPULÁCIA**
- * **VODCA KULTU**
- * **AKO SA CHRÁNIŤ PRED VPLYVOM ZHUBNÝCH KULTOV**
- * **TYPY KULTOV A ICH CHARAKTERISTIKA**
- * **DÔSLEDKY ČLENSTVA V SEKTE ALEBO ZHUBNOM KULTE**

Spracované podľa uvedeného zoznamu literatúry.

Marec 1996

ZHUBNÉ KULTY A SEKTY

ČO JE TO KULT ?

Cultus znamená po latinsky uctievanie.

Podľa Websterovej slovníka je to malá skupina ľudí, ktorých spája oddanosť alebo nadšenie pre nejaký umelecký, či intelektuálny program alebo cieľ.

Zhubný (deštruktívny) kult sa podobne ako **sekta** odlišuje od normálneho spoločenstva niektorými typickými znakmi, ktoré sa nemusia vyskytovať vo všetkých kultoch a sektách súčasne:

- 1. autoritárske vedenie** - vodca kultu má absolútny vplyv na učenie aj členov, vyžaduje sa úplná vernosť a oddanosť;
- 2. elitárstvo a výlučnosť** - sekta hlása, že je tá jediná pravá, vyvolená a vybraná skupina ľudí schopná zachrániť ľudstvo od všetkého zlého a vyriešiť všetky krízy;
- 3. šírenie dogmy** - členovia rozširujú učenie sekty, ktoré považujú za jediné, výlučné a neomylnú pravdu, ktorej treba veriť a o ktorej nikto nesmie pochybovať (dogma). Keď ju člen opustí, je ohrozený a zlyhal pri záchrane ľudstva;
- 4. nariaďujú presné pravidlá a zásady pre život člena** aj skupiny, ktoré musia všetci bez výhrad dodržiavať, robia si absolútny nárok na život a konanie svojich členov až po kontrolu myšlienok a citového života;
- 5. viera je povýšená nad všetko rozumové poznanie**, kladie sa dôraz na pocity a emócie, učeniu sekty treba veriť a nie o ňom premýšľať;
- 6. prenasledovanie** - hlása, že si ju spoločnosť pre jej učenie vybrala za terč prenasledovania a všetci, ktorí jej pravdu nehlásajú, sú nepriatelia;
- 7. sankcie a tresty** - člen, ktorý sa bezvýhradne neprispôsobí sekte alebo zhubnému kultu, je k tomu donucovaný rôznymi postihmi, trestami a obviňovaním zo zlyhania;
- 8. pri získavaní nových členov sa používa psychická manipulácia**, "love bombing" - bombardovanie láskou a sľuby o vyriešení všetkých osobných aj celosvetových problémov.

Poznámka: Slovom sekta sa u nás označujú skôr vysoko autoritárske skupiny náboženského charakteru, ktoré vyžadujú absolútnu poslušnosť a podriadenosť vodcovi a učeniu.

V zhubnom alebo deštruktívnom kulte sa uctievali viac vonkajšie rituály. Typické je deštruktívne (ničivé) pôsobenie danej skupiny na psychickú aj fyzickú integritu (celistvosť) človeka.

Termíny sekta aj zhubný alebo deštruktívny kult sa obsahovo síce líšia, ale pojmovým rozsahom sú takmer totožné.

AKO PREBIEHA NÁBOR DO ZHUBNÉHO KULTU ALEBO SEKTY ?

Členovia sekty sú zväčša úprimní ľudia presvedčení, že rozširovaním členstva sa angažujú za záchranu ľudstva. Pretože sú zmanipulovaní, veria bezvýhradne všetkému, čo pri náboře tvrdia. Ten, kto je zmanipulovaný, to sám na sebe nepozná, pokiaľ mu niekto iný nepomôže prehliadnúť, a preto majú pocit, že konajú slobodne. Náborári sú špeciálne školení na výber a kontakt s rôznymi typmi ľudí.

Získať a vyškoliť člena kultu vyžaduje veľa času, energie a peňazí, preto sa náborári často orientujú na ľudí vzdelaných, inteligentných, schopných a zdravých. Z takýchto ľudí majú kulty maximálny prospech a vzbudzujú dojem serióznosti. Sami pritom nemusia vynakladať žiadne úsilie na vlastnú starostlivosť o chorých, menej schopných, chudobných a inak postihnutých ľudí.

Nikto nie je voči vplyvu zhubného kultu a sekty odolný, ale najčastejšie podľahne človek, ktorý prežíva životnú krízu, náhlu zmenu vo svojom živote, neúspech a zlyhanie, s ktorým sa vyrovnáva a je teda psychicky oslabený. Vtedy potrebuje pomoc, povzbudenie alebo len prejav pochopenia a uznania. Toto všetko mu náborár poskytne spolu s východiskom. Poskytnutie pomoci v núdzi je určite chvályhodný čin, pokiaľ nie je zneužitý na manipuláciu človeka.

Je nápadné, že kulty robia masívny nábor na vysokých školách v skúškovom období a zameriavajú sa na študentov 1. ročníka. Často pri tom využívajú vzájomné sympatie mladých ľudí - chlapci oslovujú dievčatá a naopak tzv. flirty fishing alebo lovenie flirtovaním.

AKO SA SPRÁVA ČLEN ZHUBNÉHO KULTU PRI NÁBORE ?

Pri prvom kontakte s vami sa snaží vybudovať **vzťah dôvery** slušným a priateľským vystupovaním, prejavením pochopenia, úsmevom, nevtieravým správaním, láskavosťou. Považujete preto manipulátora za priateľa, ochotne s ním spolupracujete a poskytujete mu bez zábran súkromné informácie a netušíte, že budú zneužitú proti vám.

Kladie **otázky zamerané na univerzálne platné hodnoty** napr. Chcete pomôcť nastoliť mier na svete? Chcete pomôcť hladujúcim? Chcete byť šťastný? Chcete, aby vám Boh pomohol? Na takéto otázky človek odpovedá súhlasne, pretože nechce vyzerat' amorálne a člen sekty to využije.

Ponúkne vám riešenie všetkých celosvetových problémov, cestu k šťastiu ľudstva, záchranu budúcich generácií, pričom používa slová ako vedecký, skutočne kresťanský, vzdelávací, terapeutický, liečebný a odvoláva sa na svoju skupinu a jej významného zakladateľa, ktorý vie, ako spasit' svet. Nápadne často opakuje meno vodcu, čo robil, čo si myslí, odvoláva sa na jeho názory. Je viditeľne jeho veľkým vzorom až idolom. Snaží sa ho bez výhrad napodobňovať.

Počas rozhovoru cieľavedome **pátra po nedostatkoch a ťažkostiach svojho partnera**, čo využije na to, aby mu ponúkol aj vyriešenie konkrétnych osobných

problémov a sebazdokonalenie. O sebe a skupine pritom žiadne konkrétne informácie nedáva, na otázky odpovedá vyhýbavo a všeobecne.

Tvrdí, že **všetko sa dozviete na spoločnom podujatí, na ktoré vás veľmi srdečne pozýva**. Môže to byť spoločné modlenie za svetový mier a spásu ľudstva v nejakom byte alebo na verejnom mieste, spoločný spev, vzdelávací program, prednáška, koncert s exotickou hudbou, ochutnávka vegetariánskych jedál, kurzy komunikácie a iné terapeutické a liečebné skupinové stretnutia. Na podobné podujatia sa často pozýva aj plagátmi a inými formami. Ako organizátor sa často uvádza bližšie neurčovaná medzinárodná študentská organizácia, terapeutické centrum, vzdelávacia inštitúcia a podobne. Predtým, ako pôjdete na takéto podujatie, vždy si najprv získajte čo najviac informácií - najmä od bývalých členov sekty - aj z literatúry uvedenej na konci tohto materiálu. Až potom sa rozhodnite.

Pokiaľ podľahnete zvedavosti alebo nátlaku a navštívite skupinové podujatie zhubného kultu, zažijete na prvých stretnutiach ako možný budúci člen tzv. **love bombing - bombardovanie láskou**. Prijmú vás veľmi srdečne, otvorene a priateľsky. Zažijete hrejivú atmosféru, úsmevy, pochopenie, ústretovosť, uvoľnenie, bezvýhradné prijatie a lásku ostatných členov.

Je nesporné, že človek prežije subjektívne pocity skutočného šťastia, keď ho iní ľudia zahrnú bezvýhradnou láskou. Treba si však uvedomiť, že love bombing nie je láska nezištná. Okrem toho potrvá len niekoľko dní. **Už tento zážitok je v prostredí zhubného kultu začiatkom a súčasťou cieľenej psychickej manipulácie, ktorej môžete veľmi ľahko podľahnúť aj v priebehu niekoľkých hodín.**

Príslušníčky sekty Božie deti (Rodina lásky, Rodina) poskytujú pri nábore a získavaní finančných prostriedkov pre sektu aj lásku telesnú. Inak povedané, sú zneužívané na prostitúciu.

ČO JE TO PSYCHICKÁ MANIPULÁCIA A ZÁVISLOSŤ NA SEKTE ?

Je zrejmé, že právo veriť podľa svojej voľby neopravňuje človeka v mene tejto viery jednať bezohľadne a manipulovať iných, aby tomu verili tiež. Treba zdôrazniť, že ten, koho sa podarí psychicky zmanipulovať, to sám na sebe nespozná, pokiaľ mu to niekto iný nepomôže prehliadnúť a dostať sa z vplyvu sekty.

Psychická manipulácia je taký systém metód zaobchádzania s človekom, ktorý rozkladá jeho identitu. Identita človeka sa skladá z názorov, správania, spôsobu myslenia, citov a tvorí jeden usporiadaný celok. Vytvára sa dlhé roky v priebehu vývinu človeka vplyvom rodinného prostredia, výchovy, vzdelávania, priateľských vzťahov a slobodnej voľby v rozhodovaní. Podstatou psychickej manipulácie je taký spôsob zaobchádzania s človekom, ktorý v ňom vypestuje závislosť na danej skupine, zmení jeho správanie, potlačí samostatnosť rozmyšľania a slobodu jeho vlastného rozhodovania.

Psychická manipulácia sa sústreďuje na ovplyvňovanie správania, myslenia a cítenia.

Ovplyvňovanie správania

Ovplyvňovanie správania znamená v psychickej manipulácii predovšetkým zmeniť reálne prostredie, v ktorom človek žije - odievanie, stravu, režim spánku, prácu, ktorú vykonáva a väčšinu jeho doterajších zvykov.

Väčšina kultov preto predpisuje svojim členom veľmi prísny režim a presné pravidlá, ako majú žiť, s kým sa môžu stykať, čo môžu čítať. Poveruje ich osobitnými úlohami a množstvom práce pre sektu - získavanie nových členov, ktorých nikdy nie je dosť, predajom rôznych vecí, aby získali finančné prostriedky pre sektu, ktorých tiež nikdy nie je dostatok, organizovanie podujatí, na ktorých sa šíri ich "pravda", účasť na školeniach sekty, ap. Takto sa im darí obmedzovať voľný čas a spánok členov, čo má za následok ich veľmi ľahkú ovplyvniteľnosť, pretože sú stále vyčerpaní.

Každý má jednať tak, ako ostatní členovia skupiny, čím sa narušuje individualita človeka. Každý kult má svoje vlastné rituály, ktoré predpisujú, ako sa správať v určitej situácii, a každý ich musí dodržiavať. Udržujú tak jednotu sekty a podporujú zdanie svojej výlučnosti ako vyberanej skupiny.

Napríklad Svedkovia Jehovovi neoslavujú narodeniny, Vianoce ani Veľkú noc. Nesmú zobrať do ruky zbraň, voliť ani vyjadriť príslušnosť k nejakej zástave alebo krajine. Nesmú dokonca prijať transfúziu krvi ani v ohrození života seba alebo svojho dieťaťa.

Ovplyvňovanie myslenia

Ovplyvňovanie myslenia znamená v psychickej manipulácii dôkladnú prevýchovu členov novou náukou zhubného kultu a osvojenie si nového spôsobu vyjadrovania. Člen sekty nemusí myslieť, lebo ideológia sekty myslí za neho.

Pretože jazyk a reč sú prostriedkami myslenia, ovplyvňuje sa predovšetkým spôsob vyjadrovania. Dogma je vyjadrovaná zjednodušenými vetami, kultovnými frázami, výrazmi zrozumiteľnými len členom sekty. Stále sa opakujú rovnaké informácie, hovorí sa donekonečna o tom istom, tými istými slovami - o kultovnom učení a "pravde" sekty.

Kritické výroky o svojej sekte sú odmietané ako klamstvo, ktoré šíri diabol a nepriateľ sekty. Členovia sa učia blokovat' svoje myšlienky tak, že kedykoľvek sa človek pristihne so "zlou" (rozumej kritickou) myšlienkou, má ju potlačiť a zahnať a obnoviť tak svoju duševnú rovnováhu. Len tak postupne dospeje k pravde.

Na usmerňovanie myslenia sa používajú rôzne metódy : sústredené modlitby, hlasné aj tiché recitácie, rozjímanie, meditácia, spev, každodenné opakovanie si pravidiel sekty, odriekanie mantry (zvuková formulka vyjadrujúca božstvo).

Sekta Hare Krišna napríklad vyžaduje odriekanie 16 slovnej mantry 1728 x denne. Keď si predstavíme, že je to 27 648 stále sa opakujúcich tých istých slov a na ich vyrieknutie potrebuje člen sekty asi 5 hodín denne, vidíme, že mu na svoje vlastné rozmýšľanie skutočne nezostane čas ani duševná sila.

Pravidlá kultu môžu byť vydané aj v knižnej podobe a človek si ich má každý deň prečítať (napr. 3x denne postupne každú kapitolu po 30 dní a ak jeden deň zabudne, musí sa vrátiť na začiatok). Takto sa pravidlá dostanú do podvedomia a

stanú sa súčasťou novej identity človeka. Začne sa správať a myslieť podľa týchto pravidiel.

Prísne sa vyžaduje, aby člen čítal len odporúčenú literatúru, listy vodcov a časopisy (*povinným čítaním Svedkov Jehovových je dvojtýždenník Strážna veža, ktorý vychádza v 106 jazykoch v náklade 9 miliónov kusov*). Tým sa kontroluje prísun informácií a znemožňuje sa objektívne poznávať realitu.

Takto dochádza k myšlienkovej blokáde, ktorá je najistejším spôsobom, ako znemožniť poznávanie skutočnosti.

Ovplyvňovanie cítenia

Ovplyvňovaním cítenia sa sekta snaží psychickou manipuláciou ovládnuť a zúžiť rozsah ľudských citov. Najvhodnejšími prostriedkami na manipuláciu je vzbudzovanie pocitov viny a strachu. Človek, ovládaný týmito pocitmi, je poddajný a poslušný. Členovia sekty sú vedení k tomu, aby vždy obviňovali len sami seba za svoje "zlyhanie" a aby s vďakou prijímali upozornenia na svoje nedostatky. Zlyhať pritom znamená mať pochybnosti o sekte a jej učení.

V členoch sekty je vzbudzovaný strach z vonkajšieho nepriateľa, ktorý sektu prenasleduje, pretože hlása pravdu. Prehlasuje sa, že kto žije mimo kultu, žije v ríši zla a ak sektu opustí, stane sa mu niečo zlé. Nepriateľmi sa stanú rodičia, kamaráti, manželia, deti - jednoducho všetci ešte včera blízki ľudia, ak nevstúpia do sekty tiež. Často sa vyžaduje od manipulovaného člena prerušenie všetkých stykov s nimi, aby nemohol byť ovplyvňovaný "nepriateľom."

Najvyššie sa cení poslušnosť a oddanosť sekte, ktorá je odmeňovaná pozornosťou vedúcich, pochvalou, uznaním a postupom v rebríčku sekty. Odmena a trest za tú istú činnosť sa často striedajú, čo vyvoláva protichodné pocity a zmätok v cítení človeka. Pestuje sa tak v ľuďoch pocit bezmocnosti a závislosti na sekte, znižuje sa sebadôvera človeka a zvyšuje sa jeho neistota. Ochranu hľadá v sekte.

Človek, ovládaný strachom, nie je potom schopný odísť zo sekty, aj keď vnútorne nesúhlasí s jej dogmami a spôsobmi. Predstavitelia sekty to zneužívajú a prehlasujú na verejnosti, že každý môže zo sekty kedykoľvek odísť a vzbudzujú tak dojem, že členovia majú slobodnú vôľu a zostávajú v sekte dobrovoľne. Zmanipulovaný človek však nie je schopný samostatného a slobodného rozhodnutia.

Moonova sekta dokonca určuje, koho má človek milovať a vyberá pre neho vhodného životného partnera podľa fotografie. Do manželstva vstupujú hromadne (v okt.1970 v Soule 791 párov), hoci sa nikdy predtým osobne nestretli ani nepoznali. Prvé 3 roky je intímne spolužitie zakázané.

Na dosiahnutie všetkých týchto zmien sa v psychickej manipulácii využívajú často hypnotické postupy.

Manipulátor opakuje určité pôsobivé vety monotónnym hlasom, stále si vynucuje pozornosť, často vyzýva k meditácii, celkove pôsobí veľmi sugestívne, čím sa človek sa dostáva do stavu tranzu, a vôbec o tom nevie.

Stav tranzu je odlišný od stavu normálneho vedomia, pretože pozornosť je obrátená dovnútra. Dochádza k celkovému uvoľneniu, čo je pre človeka príjemný zážitok a túži prežívať tento stav opakovane. Navonok sa prejavuje oneskorením žmurkacieho a prehltacieho reflexu, uvoľneným a prázdny, nič nehovoriacim výrazom tváre. Kritické schopnosti klesajú a človek nekriticky podvedome prijíma iracionálne, rozumom nepochopiteľné a nelogické názory predkladané v takomto stave a podlieha hlásanej viere.

Zhubné kulty a sekty menia psychickou manipuláciou vzťah človeka k svojej minulosti, ktorú má celú zavrhnúť, manipulujú jeho prežívanie prítomnosti tým, že mu presne naprogramujú život pre sektu a len pre ňu. Budúcnosť je väčšinou ohrozená apokalypsou, ktorej dátum určuje vodca sekty. Človek neustále žije v stave očakávanej katastrofy a konečného vyslobodenia.

Vodcovia Svedkov Jehovových predpovedali koniec pozemskej vlády v roku 1914, 1925, 1975 a dodnes sa ho nedočkali. Podľa ich učenia prežije koniec sveta len niekoľko desaťtisíc vyvolených členov ich sekty. Napodiv ani tieto nesplnené predpovede nedokázali oslabiť vieru v takéto pochybné učenie.

Poznámka: Niekedy sa môžete stretnúť s termínom brainwashing - vymývanie mozgu, ktorý sa nesprávne zamieňa v médiách a vo verejnosti s psychickou manipuláciou.

Vymývanie mozgu používali ako spôsob na priznanie a prehlásenie vynútenej "pravdy" napríklad komunisti pri politických procesoch v päťdesiatych rokoch a fašisti v druhej svetovej vojne. Vymývanie mozgu je prostriedok vyslovene donucovací. Človek vie, že je v rukách nepriateľa, je väznený, fyzicky mučený, psychicky vydieraný a ohrozený na živote. V takýchto podmienkach pod vplyvom pudu sebazáchovy náhle mení svoje názory a priznáva vnucovanú pravdu. Keď sa človek vráti späť do svojho prostredia, vracia sa k svojim pôvodným názorom a vie zdôvodniť svoje konanie.

Psychická manipulácia zneužívaná sektami je hlbšia a dômyselnejšia. Nepoužívajú fyzické násilie na to, aby zmenili názory človeka. Manipulátori sú preto považovaní za rovnocenných ľudí, takže sa človek necíti byť ohrozený a ochotne s nimi spolupracuje netušiac, že je pod vplyvom psychickej manipulácie. Robí to, čo sa od neho vyžaduje. Nesprávne zamieňanie týchto dvoch pojmov sekty zneužívajú na svoju obhajobu, keď tvrdia, že u nich vymývanie mozgov a násilie neexistuje a členovia k nim vstupujú a veria ich pravde dobrovoľne.

AKO MÔŽE PREBIEHAŤ PSYCHICKÁ MANIPULÁCIA ?

V prvej fáze psychickej manipulácie

je predovšetkým nutné spochybniť a zničiť referenčný (vzťahový) rámec človeka, prostredníctvom ktorého rozumie sám sebe. Najlepšie to sekta dosahuje vyvolaním zmätku a chaosu v prostredí, v ktorom človek práve žije.

Konkrétne to znamená, že väčšinou človeka pozvú do nejakého výcvikového alebo rekreačného strediska na niekoľkohodinový, alebo viacdňový seminár, prednášku, kurz sebazdokonalenia, ap. Tam nie je problém zmeniť náhle doterajšiu stravu a stravovacie návyky, drasticky obmedziť spánok získavaného človeka a jeho

súkromie. Narušia aj každodenné zvyky od ranného vstávania až po používanie WC. Program je tak nabitý, že si človek nemôže oddýchnuť ani vypnúť. Vyčerpanie a celková neschopnosť zorientovať sa vo všetkých zmenách (dezorientácia) je tým stavom, ktorý chceli dosiahnuť.

Členovia sekty Cesta musia vyplňať každý deň analýzu času - presne vypísať, ako strávili čas od 5.00 do 24.00 .

Niekedy sa získavanej osobe všetky tieto veci nariadia ako skúška v domácom prostredí. Keď v tejto skúške obstojí a dokáže pre záchranu ľudstva svoju silu obetovaním svojich doterajších zvykov, príjmu ho za riadneho člena sekty.

Toto sa nazýva fyziologická dezorientácia.

Psychickú dezorientáciu a bezradnosť dosahujú manipulátori tak, že dávajú účastníkom protichodné informácie, bombardujú človeka nadmerne emocionálnymi vnemami rýchlejšie, ako ich dokáže zvládnuť. Dochádza tak k presýteniu zmyslov, človek to nie je schopný spracovať, rozum zaradí neutrál a prestane hodnotiť informácie. Podobne pôsobí aj zmyslová deprivácia, kedy má človek naopak veľký nedostatok zmyslových podnetov.

Človek je v sekte vystavovaný konfliktným situáciám, z ktorých niet úniku (tzv. double binds - dvojité väzby). Človek je nútený robiť to, čo si praje vedúci, a pritom má ilúziu, že sa pre výber rozhodol sám.

Budúci člen je vyzývaný a donucovaný k riadenej meditácii, verejnej spovedi, spoločnému modleniu, čo vyzerá spočiatku úplne neškodne, avšak počas stretnutí sa všetko zintenzívňuje. Pri verejnej spovedi je často ponižovaný, zosmiešňovaný a urážaný s odôvodnením, že sa tak zocelí.

Človek, dezorientovaný takýmto spôsobom, stráca svoju pôvodnú identitu a je pripravený a schopný vnútornej zmeny svojho pôvodného " ja."

V druhej fáze psychickej manipulácie

je postihnutý už schopný prijať novú identitu, ktorá vyplní prázdnotu po narušení a likvidácii identity pôvodnej. Vtedy už človek dokáže uveriť novému svetonázoru.

Ide tu vlastne o postupné zoznamovanie sa s učením sekty a dogmami kultu. Tu platí pravidlo pomalých a postupných krokov. Je dôležité, aby získavaný človek nedostal naraz príliš veľké sústo informácií, ktoré nestrávi.

Dogma (učenie, ideológia), ktorú kult hlása, sa považuje za nemennú skutočnosť, ktorú je nutné prijať - a nie jej rozumieť. Jej sila vychádza z toho, že predstavuje jednu jedinou nespochybniteľnú pravdu a zahrňuje v sebe všetky oblasti života. Je najvyšším programom pre celé myslenie, cítenie aj konanie človeka. Každá pochybnosť sa prehlási za nedostatok viery, čo vzbudí pocity viny a členovi sa odporučí, aby ešte viac pre sektu pracoval, a tak odstraňoval svoju nedokonalosť. Na otázky sa neodpovedá s odôvodnením, že člen ešte nedospel k pochopeniu celej pravdy a dozvie sa odpoveď, keď príde správny čas. Ten určuje samozrejme vedúci.

Celý svet je v podaní ich učenia čierno-biely, všetko, čo je mimo dogmy je zlé a snaží sa ohroziť kultovnú pravdu. Každý, kto sa stavia voči sekte kriticky, je nepriateľ, či je to rodič, priateľ, úrad, iná sekta alebo riadny člen sekty.

Ludí, ktorých chcú získať, aj členov sekty, presviedčajú, že len oni sú tí vyvolení, aby vyviedli ľudstvo zo záhuby, že majú zvláštne poslanie, a teda aj postavenie a až budúce generácie ocenia ich prínos pre blaho ľudstva. Pritom ale práve členovia sekty pohrdajú každým, kto nie je členom ich sekty a každý iný človek má hodnotu len ako možný budúci člen sekty.

Najzákladnejším príkazom je počúvať vedúceho a podriaďovať sa životu v kultovnej skupine a pracovať len pre ňu, nemyslieť na seba, odvrhnúť svoj doterajší život a blízkych ľudí, pokiaľ nechcú tiež vstúpiť do sekty.

V tejto fáze teda pribúda šírenie dogmy - učenia sekty sugestívnymi hypnotickými postupmi, ktoré sme už opísali.

Ten, kto sa prispôsobuje skupine a správa sa podľa predstáv vedúcich, je nadmerne chválený, aby sa takéto správanie stále upevňovalo. Kritici a nespokojenci sú naopak trestaní mlčaním, zosmiešňovaním, obviňovaním z nepriateľstva a izoláciou. Takto sa postupne podarí naprogramovať v človeku zmenu pôvodného "ja."

V scientologickej cirkvi (science = veda) je hlavnou učebnou látkou asi 3000 slovných novotvarov. Na kontrolu myšlienok používajú aj technické prostriedky. Nestačí im, že sa človek od strachu ku všetkým "nečestným" myšlienkam prizná. Vyžadujú aj dôkaz cez prístroj, ktorý nazývajú E-meter a slúži na meranie elektrického odporu. Je to akýsi druh detektora lži, ktorý má človeku pomôcť uvedomiť si svoje komplexy, potláčanie problémov a "vymazať" ich. Je samozrejme oveľa drahší (až do 5000 mariek) ako podobné prístroje bežne dostupné v obchodoch (do 150 mariek). Táto cirkev má vo svete vyše 50 príbuzných organizácií. Jej ročný obrat sa odhaduje na jednu miliardu mariek.

V tretej fáze psychickej manipulácie

sa nová identita upevňuje, získavaný člen sa už stáva "novým človekom." Kultovní vodcovia chcú mať istotu, že nová identita vydrží aj mimo prostredia kultu. Obyčajne sa rituálom pred všetkými členmi opustí a zničí bývalé "ja." Niekedy prijíma aj nové kultové meno, oblečenie, účes. Sekta alebo zhubný kult sa stáva pre človeka "novou rodinou."

Nový člen dostane obyčajne svojho "ochrancu" zo starších členov, ktorý ho má chrániť pred zlým vonkajším svetom a dozeráť na to, ako sa prispôsobuje. Nový člen ho má vo všetkom napodobňovať a radiť sa s ním.

V tomto období sa robí na nového člena nátlak, aby odovzdal svoj majetok (alebo pravidelne časť platu) sekte, iné nútia nových členov žobrať alebo predávať predražené drobnosti a všetky peniaze odovzdať pre rozvoj sekty.

(Na linku dôvery volala do poradne v roku 1994 manželka s otázkou, čo má robiť, keď jej muž odovzdáva polovicu platu sekte.)

Zhubné kulty a sekty takto získavajú miliónové sumy peňazí a niektoré majú obrovské majetky.

Povinnosťou nového člena je začať presviedčať iných, aby sa stali tiež členmi kultu. Manipulátori vedia, že najviac sa človek naučí tým, že učí iných. Nové názory sa tak upevňujú najrýchlejšie. **Z pôvodnej obete sa stáva páchatel'.**

Samozrejme nie všetky sekty a zhubné kulty využívajú pri psychickej manipulácii presne takýto postup a všetky uvedené spôsoby. Všetky ale nakoniec dospejú k tomu istému cieľu - získajú do svojho spoločenstva novú obeť, ďalšie peniaze a posilnia tak svoj vplyv.

Scientologická cirkev zriaďuje centrá pre liečbu drogových závislostí Narkonon, ktoré tiež slúžia na získavanie nových členov. Jednu strašnú závislosť v nich nahrádzajú inou, rovnako zotročujúcou - závislosťou na zhubnom kulte. Christiane F. v knihe My, deti zo stanice ZOO, píše o svojej vlastnej skúsenosti z takejto liečebne. "Liečba" spočívala v tom, že musela celé hodiny a dni vykonávať nezmyselné príkazy zatvorená v miestnosti. Kontrola účinku takejto terapie sa vykonávala cez E-meter. Málo spánku, zlé jedlo a čítanie scientologickej literatúry, zákaz nadväzovať priateľské vzťahy - to tiež patrilo k liečbe.

VODCA KULTU

Vodcom kultu alebo sekty je obyčajne jej zakladateľ a autor celého učenia. Toto učenie často tvorí ako výsledok božského zjavenia, ktoré ho priviedlo k "pravde a poznaniu". Popíše ho často vo viacdielnej základnej kultovej knihe, ktorú neustále dopĺňa a mení.

Pokiaľ aj v minulosti mal dobré úmysly skutočne ľuďom pomáhať, nezvládol nápor vplyvu, aký vyvolal svojím pôsobením, podľahol chorobnej túžbe po moci a pokušeniu svojho vlastného kultu. Prejavuje sa to vyžadovaním božského uctievania, povýšením sa nad normálnu ľudskosť a vyžadovaním absolútnej poslušnosti. Prehlasuje sa za boha, spasiteľa, otca sekty alebo mesiáša.

Kriticky uvažujúci človek si iste položí otázku - prečo teda všetci títo "bohovia" zomierajú ako obyčajní smrteľníci? Čo spôsobuje, že ani tento rozpor neotrasie členmi v ich viere? Odpoveď je pomerne jednoduchá - zmanipulovaný človek neuvažuje kriticky.

Po smrti vodcu zvyčajne prevezme vedenie jeho najbližší spolupracovník alebo nejaká rada najvyšších predstaviteľov.

V učení sekty je to vodca, kto určuje presný dátum nejakej katastrofy, koniec sveta a zánik ľudstva. Pokiaľ k tomu nedôjde, nie je pre neho problém tento dátum aj viackrát zmeniť s odôvodnením, že to bola len skúška vernosti sekte. On určuje, ako bude kult organizovaný, kde bude hlavné sídlo a rozhoduje o využívaní finančných prostriedkov, ktoré sekta od členov získa.

Nie je neobvyklé, že sa stýka aj s niektorými známymi ľuďmi z umeleckých alebo aj politických kruhov, čo zneužíva na vzbudzovanie zdania serióznosti svojho kultu.

V niektorých prípadoch sa dajú u vodcov kultov sledovať také črty, ktoré sa prejavujú u ľudí psychicky chorých.

Od svojich členov vyžaduje život v skromnosti a odriekaní, sám však žije v prepychu a blahobyte.

Uvedieme len jeden príklad za všetkých týchto novodobých spasiteľov - vodca sekty Bhagwanovo hnutie Radžníš opustil svojich stúpcov bez slova vysvetlenia a zanechania im akýchkoľvek prostriedkov pre spoločný život v Ašrame v Indii a v r.1981 odletel do USA s 13 tonami osobnej batožiny a nakúpil za 6 miliónov dolárov pozemky .

Vodcom kultu nemusí byť vždy konkrétna osoba. Niekedy je to kultový časopis, listy vodcu, kultová biblia, ap.

Ked' si predstavíme, že v zhruba 3000 sektách, ktoré sú rozšírené v USA a Európe, žije 3000 takýchto mesiášov, ktorí sa pripodobňujú k Ježišovi a spasiteľovi ľudstva a tieto nimi založené kulty a sekty majú len v USA 3 milióny členov, iste si položíme otázku, prečo potom ľudstvo už dávno nie je spasené, zbavené všetkých apokalyptických predpovedí a nežije v raji.

AKO SA CHRÁNIŤ PRED VPLYVOM ZHUBNÝCH KULTOV ?

Čo by ste si mali zistiť o skupine, kým sa pôjdete pozrieť na ich stretnutie, na ktoré vás pozýva osobne náborár, kamarát alebo čítate nejaký plagát?

Hneď spočiatku musíme upozorniť na to, že je dôležitejšie to, čo skupina robí a nie to, čomu verí. Právo veriť podľa svojej voľby totiž v žiadnom prípade neoprávňuje človeka v mene tejto viery jednať bezohľadne a manipulovať iných, aby tomu verili tiež. Okrem toho sekty tiež ovplyvňujú najprv správanie človeka až potom jeho vieru.

Skúmajte teda najprv viac to, čo sekta robí, a nie to, čomu verí.

Hlavná zásada

Pokiaľ viete, alebo máte podozrenie, že ide o podujatie zhubného kultu alebo náborára sekty, ovládnite svoju zvedavosť, nedajte sa s ním do reči, neberte žiadne letáky, časopisy a nechod'te na stretnutie. Odhovorte od návštevy aj ostatných.

Hranica medzi vašim rozumovým predsavzatím nepodľahnúť sekte a citovým prežitím bezvýhradnej lásky, spoločnej modlitby s hudbou a úprimných spovedí, ktoré vytvárajú atmosféru stretnutia, je veľmi krehká. Prekročíte ju, ani nebudete vedieť ako a kedy.

Všeobecné zásady

Položte človeku, ktorý vás kontaktuje a pozýva na stretnutie, všetky uvedené nepríjemné otázky. Nedajte sa odbiť všeobecnými odpoveďami. Trvajte na presnej

odpovedi. Sledujte pozorne odpovede a vyjadrite svoje pochybnosti a prichytenie pri klamstve. Prekonajte svoju zvedavosť a odíďte, keď sa vám zdá, že niečo nie je v poriadku. Porozprávajte sa o všetkom s dôveryhodným človekom a získajte si všetky dostupné informácie. Najlepšie sú informovaní bývalí členovia kultov.

Majte stále na pamäti, že nikto nie je voči psychickej manipulácii odolný. Ak ste sa už ocitli na stretnutí skupiny, pretože ste neovládli svoju zvedavosť, pýtajte sa verejne nahlas na všetky uvedené otázky, nenechajte sa umlčať. Protestujte a sebavedome odíďte, keď sa nedočkáte okamžite odpovede a budú vám sľubovať, že sa všetko dozviete neskôr, alebo vás budú dokonca zosmiešňovať. Možno spolu s vami naberú odvahu aj ďalší a odídu tiež. Seriózna skupina znesie akúkoľvek kritiku a porovnávanie.

1. Usilujú sa členovia o posilnenie rodinných a priateľských vzťahov mimo skupiny? Nežiadajú opustiť rodinu, presťahovať sa mimo rodiny do nejakého spoločného bytu, domu, chrámu? Neobmedzuje skupina súkromie človeka? Umožní navštíviť členovi koho chce, kedy chce?

2. Podporujú samostatné rozmyšľanie, vlastné názory a individualitu človeka? Čo sa stane, keď povie svoj názor?

3. Môžu členovia klásť nepríjemné otázky týkajúce sa ich učenia bez rizika, že sa vystavia prenasledovaniu, zosmiešneniu alebo potrestaniu?

4. Pestuje skupina vzťahy so širšou spoločnosťou iných cirkví, organizácií, ako je daná sekta?

5. Čo sa očakáva od toho, kto do spoločenstva vstupuje? Nemusí odovzdať svoj majetok, prípadne časť zárobku pravidelne skupine? Nežiadajú zmeniť zamestnanie? Nenútiť člena predávať výrobky a utržené peniaze odovzdať? Nemusí presvedčať ďalších ľudí, svojich známych, rodinných príslušníkov, aby do skupiny vstúpili tiež? Nežiadajú zmeniť odev, účes, stravovacie návyky, obmedziť spánok?

6. Aký má táto skupina vzťah k svojim bývalým členom? Neobmedzuje stýkavanie sa s nimi? Neodvrhla ich ako najväčších nepriateľov? Pokúste sa stretnúť s bývalým členom a získať informácie priamo od neho.

7. Požiadajte človeka, ktorý vás pozýva na stretnutie, aby vám vymenoval aspoň tri veci, ktoré sa mu na vedúcom a na skupine nepáčia. Pokiaľ vám bude tvrdiť, že všetko je vynikajúce a dobré, pravdepodobne máte do činenia so zmanipulovaným človekom, neschopným kritického objektívneho pohľadu, a teda skupina, do ktorej vás pozýva, ľudí manipuluje.

8. Nedávajte svoje telefónne číslo, adresu ani žiadne súkromné informácie pokiaľ si nezistíte niečo o čo človeku, ktorý vás na podujatie pozýva, aj keď je vám sympatický.

9. Zistite si informácie o vedúcom skupiny. Pokiaľ má problematickú minulosť, alebo robí veci v rozpore s hlásajúcou dogmou (*vodca sekty Cirkev zjednotenia Moon hlása svetový mier a vlastní závod na výrobu samopalov*), nejde asi o serióznú organizáciu. Podrobnejšie informácie nájdete v literatúre.

10. Je učenie skupiny voľne prístupné verejnosti, aby si ho mohla preštudovať? Odpovedá náborár na všetky vaše otázky priamo, otvorene? **Znesie vaše námietky a opačné názory?**

11. **Prečítajte si niektorú z kníh o zhubných kultoch a sektách.** V nich nájdete podrobnejší popis o ich pôsobení, o vodcoch a učení. Ten, kto je informovaný, nemôže byť tak ľahko ovplynený ako človek bez základných znalostí.

TYPY KULTOV A ICH CHARAKTERISTIKA

1. NÁBOŽENSKÉ KULTY

Sú orientované na náboženskú vieru vychádzajúcu z biblie, (ale ju rôzne prekrúcajú), alebo orientálnych náuk, prípadne takých dogiem, ktoré sú výmyslom zakladateľa alebo zhlukom všetkých možných zásad z rôznych náboženstiev.

Názvy niektorých z nich:

Radžníšova sekta** Haré Krišna** Srí chinmoy - Šrí Činmoy** Eckankar - Staroveká veda o sťahovaní duše ** Svätýňa Pudu ** Moonova sekta - Cirkev zjednotenia ** Svetová cirkev božia** Univerzita biblického priateľstva ** Svedkovia Jehovovi ** Mormóni - Cirkev Ježiša Krista Svätých posledných dní ** Božie deti - Rodina lásky - Rodina ** Kresťanská veda ** Scientologická cirkev - Dianetika ** Bhagwanovo hnutie ** The Way International - Medzinárodná cesta - Cesta ** Transcendentálna meditácia ** Satanské kulty ** Okultné sekty **

2. POLITICKÉ KULTY

Sú organizované okolo určitej politickej dogmy, ktorá je podľa nich jedinou správnou cestou na vyriešenie všetkých celosvetových problémov, záchranu pred zbedačením, AIDS, hladom, spolužitím národov, ap.

Názvy niektorých z politických kultov:

Árijský národ (The Aryan Nation) ** Robotnícka demokratická strana Kalifornie ** Európska robotnícka strana - patria k nej spolky: Koalícia proti drogám * Club of Life * Akadémia pre humanistické štúdiá **

Zakladateľ Európskej robotníckej strany La Rouche a šesť jeho spolupracovníkov boli odsúdení v r.1989 na dlhoročné tresty väzenia.

3. PSYCHOTERAPEUTICKO - VÝCHOVNÉ KULTY

Sprostredkujú duchovné vízie a osvetlenie prostredníctvom "psychoterapeutických " sústrezení a seminárov zameraných na zmenu osobnosti,

ktorá je jediným receptom na plnohodnotné prežitie života. Okamžite po "psychoterapii" má každý účastník pocítiť zmenu sám na sebe a vyriešiť všetky svoje doterajšie problémy bez akýchkoľvek ťažkostí.

Každému účastníkovi je odporučený ďalší vyšší stupeň takýchto sústredení, prirodzene za ešte vyšší honorár. "Terapeuti" nemajú odborné psychologické vzdelanie, ich pôsobenie je preto amatérske a nezodpovedné. Často spôsobujú prepuknutie duševných chorôb.

Názvy niektorých z nich:

Scientologická cirkev - Dianetika ** Univerzálny život **

Hnutie New Age - Nový vek - *Je založené na ezoterike, zakladateľ neexistuje, vzniklo z rôznych náboženstiev a filozofických svetonázorov, zatiaľ nemá jednotnú organizačnú štruktúru.*

EST - Werner Erhard and Associates - Erhardtove výcvikové semináre alebo novšie Fórum - *Výcvikov ktoré organizuje EST, sa môže zúčastniť až 300 ľudí naraz, každý zaplatí 400 dolárov, takže zisk je 120 000 dolárov za víkend.*

Táto skupina je aj zakladateľom a propagátorom tzv. Hunger projektu (Hladový projekt, Projekt proti hladu), ktorý však nie je žiadnym programom na skutočné vyriešenie hladu vo svete, prípadne pomoc postihnutým hladom, ako by možno naivný čitateľ z názvu očakával. Z ich majetku 8 miliónov dolárov nebolo použité na skutočnú pomoc hladujúcim takmer nič. **

4. KOMERČNÉ KULTY

Pre tieto kulty, ktoré sa skrývajú pod názvami rôznych obchodných spoločností, je božstvom zisk, peniaze, hmotný majetok. Pre zvýšenie zisku z predaja neváhajú zneužívať také pojmy a hodnoty ako je zdravie, ekológia, pomoc bližnému.

Veria v silu peňazí, úspechu za každú cenu a zhromažďovania majetku. Sú väčšinou organizované v pyramídových formách predaja rôznych výrobkov, alebo v niekoľkourovňových organizáciách (zneužívanie tzv. **multi level marketingu - MLM**, čo znamená viacstupňový predaj), kde sľubujú rýchly zisk a výborný zárobok. Ten však majú zaručený len vyššie postavení v rebríčku a zakladatelia týchto kultov).

Názvy niektorých z nich:

The Centres Network ** Amway International ** Herbalife **

DÔSLEDKY ČLENSTVA V SEKTE ALEBO ZHUBNOM KULTE

Dlhodobé členstvo v niektorej zhubnej skupine vedie obyčajne k extrémnej závislosti. Prejavuje sa to v spôsobe reči a prázdnych frázach, ktoré dotýčny používa, v neschopnosti dobre sa sústrediť a cieľavedome rozmýšľať, v celkovej otupelosti a únave ako aj v strate objektívneho pohľadu na svet.

V dôsledku odcudzenia nie je schopný sám riešiť problémy všedného dňa, izoluje sa od svojich doterajších priateľov, rodiny a spolupracovníkov. Stáva sa, že ich celkom opustí, ak sekta žije v spoločnej komunite.

Pokiaľ človek aj chce opustiť sektu, sám to málokedy dokáže. Trpí pocitmi viny, strachom zo stretnutia s členmi kultu, strachom pred predpoveďami sekty o odpadlíkoch, strachom z katastrofy, ktorá ľudstvo čaká.

Tu treba podotknúť, že na jednej strane sa sekta tvrdošijne usiluje o opätovné nadviazanie kontaktov a získanie späť bývalého člena (vyskytuje sa vyhrážanie, izolovanie od ľudí aj únosy). Na druhej strane sa bezohľadne zbavuje svojich členov, ktorí ochorejú, zoslabnú a nevládu pre sektu ďalej pracovať, alebo sú prehnane kritickí a neprispôsobiví. Problém je v tom, že títo ľudia stratili majetok, schopnosť samostatne žiť, prerušili vzťahy s blízkymi a ocitajú sa vyhodení z sekty v ťažkej situácii.

Vo vyspelých krajinách, kde sú zhubné kulty a sekty masívne rozšírené, zriaďujú sa profesionálne poradenské centrá pre ľudí, ktorí sa ocitli pod ich vplyvom a chcú sa z neho dostať, či už sami alebo s pomocou svojich blízkych. Niekedy je totiž nutné násilím človeka z prostredia sekty izolovať, aby nebol pod jej priamym zhubným vplyvom, dokázal vypočuť aj druhú stranu a mohol začať samostatne rozmýšľať. V takýchto poradniach pracujú špeciálne vyškolení psychológovia, tzv. deprogramátori alebo výstupoví poradcovia. Títo odborníci dokážu svojimi postupmi človeku pomôcť stať sa znovu slobodným a nezávislým. Spolupráca s rodinou je pri tom nevyhnutná.

Dôležitými pomocníkmi pri takomto poradenstve sú bývalí členovia zhubných kultov. Oni najlepšie poznajú ich pôsobenie, metódy manipulácie, rituály. Sami prešli ťažkou cestou návratu do normálneho života, preto najlepšie vedia, čo pri tom človek prežíva.

U nás zatiaľ takéto pracoviská nemáme, preto je veľmi dôležité, aby ste sa chránili pred pôsobením takýchto skupín sami. Informovanosť je jedným zo spôsobov, ako to môžete dosiahnuť.

Tento materiál poskytuje základné informácie o zhubných kultoch aj sektách a môže pomôcť zvýšiť odolnosť ľudí proti myšlienkovej nákaze takýchto skupín. Má tiež za cieľ podnietiť ku kritickému rozmýšľaniu. Seriózna skupina kritiku vždy znesie a dokáže ju vecnými argumentmi zdôvodniť.

Možno namietnuť, že láska medzi ľuďmi je krásna, že poskytnutie pomoci blížnemu je šľachetný čin, že dať finančný dar na charitatívne účely je dobrý skutok. S tým treba jednoznačne súhlasiť. Je treba však zdôrazniť, že sekty a zhubné kulty toto všetko zneužívajú. Zneužívanie ide tak ďaleko, že oberajú človeka o rodinu, majetok, osobnú slobodu a ich manipulácia môže mať katastrofálne dôsledky. Často ide aj o život.

Na príkaz vodcu sekty Svätyňa ľudu Jima Jonesa 18.nov. 1978 spáchalo v spoločnom sídle Jonestowne 913 dospelých členov a 260 detí hromadnú samovraždu. Príkaz znel - keď nemôžeme v mieri žiť, musíme v mieri zomrieť. Všetci vypili tekutinu s jedom.

Gretchen Callahanová, členka sekty "Stanica pravdy" v Južnej Kalifornii, uvádza prípad 26-ročného Dávida. Sekta ho nútila, aby sa prejavoval "duchovnejšie." Aby vyhovel a bol obľúbenejší, prestal brať na cukrovku inzulín vo viere, že ho Boh

uzdraví. Ostatní členovia sekty ho za to chválili a povzbudzovali ho, aby inzulín zahodil, čo aj urobil. V priebehu niekoľkých dní sa jeho zdravotný stav rapídne zhoršil a na konci týždňa, keď vedúci nariadil v skupinách nepretržité modlenie, Dávid zomrel. Sekta však mala názor, že chlapec vstane z mŕtvych. Modlili sa nad jeho telom 15 hodín a Dávidov otec, v tej dobe zástupca vedúceho sekty, búšil do prs mŕtveho a nadával satanovi a anjelovi smrti, kým Dávidova matka musela byť odvedená preč, pretože sa jej zármutok považoval za "duchovnú slabosť." Gretchen držala Dávída skoro celý deň za ruku, kým jeho telo modralo a tuhlo. Ani po príchode polície, keď dal súdny úradník mŕtvolu odviezť, neprestali všetci členovia sekty veriť, že mladý muž ožije. Ešte tri mesiace po jeho smrti sa mu prestieralo pri stole a členovia sekty (vrátane malých detí) mali zjavenia, sny a prorocké vnuknutia o zmŕtvychvstaní.

O niekoľko dní neskôr volali rodičia Gretchen zo svojho domu na Jamajke, že sa dozvedeli o Dávidovej smrti. Gretchen ich uistovala, že mladík vlastne nezomrel, pretože jej vodca sekty nahovoril, že pôjde o veľký zázrak, keď ožije, a že k nim potom bude prúdiť množstvo neveriacich. Dva roky po Dávidovej smrti Gretchen zo sekty vyhodili pre "duchovnú vzburu."

* * *

Ak chcete byť lepšie informovaní a hlbšie pochopiť pôsobenie zhubných kultov a siekt, prečítajte si niektorú z týchto kníh, ktoré sme aj my použili pri spracovaní tohto materiálu.

Dozviete sa z nich presne, aké dogmy šíria, aké spôsoby manipulácie používajú, čo sa vyžaduje od člena kultu. Vo väčšine píšú bývalí členovia o svojich osobných (a niekedy otrasných) skúsenostiach zo života v sekte.

- 1. Allan, J., Butterworth, J., Langleyová, M.: Viery a vyznania.**
Slovart, Bratislava 1993.
- 2. Enroth, Ronald: Průvodce sektami a novými náboženstvími.**
EELAC, Praha 1995.
- 3. Hassan, Steven: Jak čelit psychické manipulaci zhubných kultů.**
Nakl. Tomáše Janečka, Brno 1994.
- 4. Heřt, Jiří, a kol.: Alternativní medicína možnosti a rizika.**
Grada - Avicenum, Praha 1995.
- 5. Christiane, F.: My, děti ze stanice ZOO.**
Mladá Fronta, Praha 1978, 1995.
- 6. Keden, Joachim: Takzvané mládežnické sekty a okultná vlna.**
Lúč, Bratislava 1990.
- 7. Zweig, Stefan: Léčení duchem.**
Odeon, Praha 1988.
- 8. Nový, Jan: Vnucovači peněz.**
Mladý svět, roč. XXXVI, 1994, č.47
- 9. Tokarczyk, Marek: Amway.**
Prednáška na vedeckom seminári Veda - Viera - Spoločnosť
v Badíne 29.3 - 30.3.1996. Kazeta. C LUMEN RECORDS 1996.
- 10. Brezina, Ivan: Sekty dealerů.**
Reflex, roč. VI, 1995, č. 23